

Jenna Parviainen & Jenni Vanhakangas

Tuen sua, Doris!

OPAS ALAKOULUIKÄISTEN LASTEN SEKSUAALI-
JA TURVATAITOKASVATUKSEN TUEKSI

Kirjoittajat: Jenna Parviainen & Jenni Vanhakangas

Kuvitus: Jenni Vanhakangas & Canvan kuvamateriaalipankki

Opas rakennettu Canvassa <https://www.canva.com/>

Opinnäytetyö:

Tuen sua, Doris!

Opas alakouluikäisten lasten seksuaali- ja
turvataitokasvatuksen tueksi

syyskuu 2022

SISÄLLYSLUETTELO

TEORIAOSUUS:

- 4 JOHDANTO
- 5 LAPSELLA ON OIKEUS
- 6 OPAS TYÖVÄLINEENÄ
- 7 SEKSUAALIKASVATUS
- 8 TURVATAITOKASVATUS
- 9 SEKSUAALISUUDEN PORTAAT
- 11 SEKSUAALINEN HYVÄSIKÄYTTÖ
- 13 OMAN KEHON KOSKEMATTOMUUS
- 15 KIUSAAMINEN
- 19 PORNO
- 21 SOSIAALINEN MEDIA
- 23 SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ
- 24 GROOMING

59 LOPPUSANAT

60 LÄHTEET

TARINAOSUUS:

- 28 TARINA 1 - RAKASTAVA KOSKETUS
- 30 TARINA 2 - EPÄMIELLYTTÄVÄ LÄHEISYYS
- 32 TARINA 3 - KIUSAAMINEN KOULUSSA
- 34 TARINA 4 - LUMIUKKOVAUVOJA
- 36 TARINA 5 - HÄMMENTÄVÄ VIDEO
- 39 TARINA 6 - IHASTUMINEN
- 43 TARINA 7 - HÄIRITSEVÄT KOMMENTIT
- 45 TARINA 8 - INHOTTAVA YHTEYDENOTTO
- 49 TARINA 9 - TURVALLINEN SEURUSTELU
- 52 TARINA 10 - SOMEKIUSAAMINEN
- 55 TARINA 11 - EHKÄISY MIETITYTTÄÄ

Johdanto

Olet saanut luettavaksesi oppaan, joka käsittelee alakouluikäisten lasten seksuaali- ja turvataitokasvatusta. Oppaan tavoitteena on lisätä alakouluikäisten lasten kasvatuksessa mukana olevien aikuisten valmiuksia kohdata lapsi ja keskustella seksuaali- ja turvataitokasvatuksen teemoista. Oppaan tarkoitus on toimia työvälineenä näiden teemojen käsittelyssä lasten ja nuorten kanssa. Opas koostuu teoriaosuudesta ja tarinaosuudesta, jotka yhdessä luovat aikuiselle työvälineen työskentelyn tueksi.

Oppaan alussa oleva teoriaosuus antaa lukijalle hyvän tietoperustan näiden teemojen käsittelyyn. Oppaan lopussa olevaa tarinaosuutta voidaan hyödyntää eri tavoilla lasten ja nuorten kanssa. Pää tarkoitus tarinoilla kuitenkin on, että niitä luettaisiin läpi yhdessä lasten kanssa, jonka pohjalta voidaan käydä keskusteluja tarinassa käsiteltäviin teemoihin liittyen. Tarinoiden lopussa on myös pohdinta- osio, jossa tarinan aiheita voidaan käsitellä apukysymysten avulla.

Oppaamme ajatus lähti halusta edistää lasten oikeutta saada seksuaali- ja turvataitokasvatusta. Huomasimme, ettei tämän teoksen kaltaisia oppaita alakouluikäisten lasten kanssa työskenteleville oltu kovin montaa tehty.

Vastaavanlaiset oppaat olivat keskittyneet pääasiassa varhaiskasvatukseen tai yläkouluikäisiin nuoriin.

Lapset ja nuoret etsivät ja tarvitsevat tietoa ja niitä aikuisen tulisi voida heille antaa. Lapsilla on oikeus osata puolustaa itseään hänen hyvinvointiaan vaarantavissa tilanteissa. Lapsen olisi hyvä tietää omista oikeuksistaan ikätasoisella tavalla, jotta lapsi pystyy tunnistamaan hänen hyvinvointiaan vaarantavat tekijät ja osaa pyytää tarvittaessa apua hänelle turvalliselta aikuiselta. Aikuisilla on velvollisuus huolehtia, että nämä oikeudet toteutuvat.

Ystävyys- ja läheissuhteita harjoitellaan pienestä pitäen. Näiden suhteiden avulla lapsi voi opetella omia rajojaan ja toisten rajojen kunnioittamista, läheisyyttä ja ystävyyttä. Jokaisella lapsella on oikeus kehittyä yksilönä omaan tahtiinsa omanlaiseensa seksuaalisuuteen.

Jokaisella lapsella on myös oikeus saada opetusta ja perusasteen opetuksen tuleekin olla maksutonta ja kaikkien saatavilla. Koulutus pyrkii lasten henkisten ja ruumiillisten valmiuksien, lahjojen ja persoonallisuuden kehittämiseen, ihmisoikeuksien ja arvojen kunnioittamiseen sekä lapsen valmistamisen elämään yhteiskunnassa ja sukupuolten välisessä tasa-arvossa.

Opas on osa Karelia ammattikorkeakoulun sosionomiopintojen opinnäytetyötämme. Opinnäytetyön opas on toteutettu yhteistyössä Utran koulun kanssa. Oppaassa käsiteltävät teemat ovat valittu kyselyn pohjalta, johon Utran koulun henkilökunnalla oli mahdollisuus vastata. Kyselystä selvisi tarve jonkinlaiseen työvälineeseen seksuaali- ja turvataitokasvatuksen tueksi. Oppaalla pyrimme vastaamaan tähän tarpeeseen.

Toivomme sinulle antoisia hetkiä oppaan parissa!

Lapsella on oikeus:

- Ilmaista oma mielipiteensä.
- Oikeus saada itselleen tietoa.
- Oikeus omaan yksityisyyteen ja perhe-elämään.
- Lasta täytyy suojella hänelle vahingolliselta aineistolta.
- Lasta täytyy suojella kaikelta väkivallalta ja välinpitämättömältä kohtelulta.
- Lasta täytyy suojella kaikelta seksuaaliselta hyväksikäytöltä.
- Koulutuksen täytyy kehittää lapsen kunnioitusta ja suvaitsevaisuutta muita ihmisiä kohtaan.

Opas työvälineenä

Oppaassa käsiteltävät teemat koskevat seksuaali- ja turvataitokasvatusta. Teoriaosuus on jaettu teemoihin, jotka ovat ajankohtaisia aiheita lasten ja nuorten elämässä. Opas toimii työvälineenä koulun henkilökunnalle ja tukee seksuaali- ja turvataitokasvatuksen toteuttamista. Oppaan tarinoita voidaan sisällyttää esimerkiksi oppitunteihin, jolloin tarinoita luetaan yhdessä.

Oppaassa tulee ensimmäisenä aikuisille tarkoitettu teoriaosuus, joka johdattelee teorian kautta seksuaali- ja turvataitokasvatuksen teemoihin. Työkaluna oppaassa toimii teemoihin liittyvät opettavaiset tarinat, jotka kertovat arjen haastavista tilanteista. Tarinan päähenkilö Doris on tarinoiden aikana 7-12-vuotias lapsi. Doris kohtaa arjessaan erilaisia hänelle mukavia, haastavia ja vaikeita tilanteita yhdessä ystäviensä ja perheensä kanssa.

Tarinoiden avulla lapset ja nuoret voivat pohtia ohjatusti aikuisen kanssa sitä, miten Doris selviäisi tarinoiden eri tilanteissa ja mitä ajatuksia teemat lapsissa herättävät. Näin lapset ja nuoret oppivat miten he voisivat toimia vastaavanlaisissa tilanteissa itse. Tarinat on luotu niin, että niitä voi käsitellä haluamassaan järjestyksessä, mikä aihe on missäkin vaiheessa lapsille ja nuorille ajankohtaista. Tämä tarkoittaa sitä, etteivät tarinat ole yhteydessä toisiinsa. Ainoastaan tarinan päähenkilö sekä sivuhenkilöt pysyvät samoina.

Oppaan sisältöä voi siis hyödyntää, kun suunnittelet seksuaalisuuteen tai turvataitoihin liittyviä oppitunteja. Opasta voi myös hyödyntää tilanteissa, joissa yksittäisellä lapsella tai nuorella on ajankohtaisena jokin oppaan teemaan liittyvä tilanne. Teoriaosuudessa jokaisen teeman loppuun on kerätty vinkkejä mistä etsiä lisää tietoa aiheesta.

Esimerkki:

1.

Virkistä tietojasi käsiteltävästä aiheesta teoriaosuuden avulla.

2.

Käy aiheeseen sopiva tarina läpi lapsen tai lasten kanssa keskustelun avaamiseksi.

3.

Keskustele lapsen tai lasten kanssa tarinasta, pohtien tarinan herättämiä kysymyksiä ja keksikää niihin ratkaisuja.

Seksuaalikasvatus

Jokainen ihminen syntyy seksuaaliseksi olennoiksi ja niitä voimavaroja on jokaisen kehitettävä. Seksuaalikasvatuksen avulla lapset ja nuoret saadaan valmistautumaan elämään ja luomaan ihmissuhteita, jotka tyydyttävät sekä edistämään oman persoonallisuuden ja päätöksenteon kehittymistä. Lapset ja nuoret hankkivat itselleen tietoa vähitellen liittyen ihmiskehoon, ihmissuhteisiin ja seksuaalisuuteen. He oppivat erilaisia arvoja, asenteita, mielikuvia ja taitoja. Tietoa kerätään monesta eri lähteestä, kuten vanhemmilta, koulusta, terveydenhuollosta, oppikirjoista, internetistä, radiosta ja televisiosta. Ammattilaisilla on myös iso rooli seksuaalikasvatuksessa. Nuoret tarvitsevat omassa arjessaan tilaa, rakkautta ja tukea, jotta seksuaalinen identiteetti voi kehittyä ja tiedot ja taidot karttua. Seksuaalikasvatuksen keskiössä lapsia ja nuoria tulisi auttaa käsittelemään omaa seksuaalisuuttaan turvallisesti ja vastuullisesti sen sijaan, että keskityttäisiin pelkästään uhkiin tai ongelmiin.

Kun lapset ja nuoret saavat koulussa ja perheissään kehittää omia valmiuksiaan, taitojaan ja harjoitella kriittistä ajattelua, he saavat valmiudet kohdata haasteita aikuisuudessa ja toimia tulevaisuudessa kumppaneidensa kanssa yhteisymmärryksessä. Kehitysvaiheelle sopiva, kokonaisvaltainen seksuaalikasvatus tarjoaa keinot tarvittavien taitojen saavuttamiseen. Lasten ja nuorten kohdalla seksuaalikasvatuksen tavoitteena on suojella ja tukea lapsen seksuaalista kehitystä.

(Maailman terveysjärjestön (WHO) Euroopan aluetoimisto ja BZgA 2010.)

Kun seksuaalikasvatusta suunnitellaan ja toteutetaan, on silloin oltava yhteiset pelisäännöt sekä turvallinen ilmapiiri. Turvallisessa ilmapiirissä esimerkiksi nimittely ja toisten haukkuminen ei ole hyväksyttyä käytöstä. Jokaiseen tulee suhtautua kunnioittavasti. Seksuaalisuuteen ja sukupuoleen liittyvä häirintä ei ole ok ja tähän aikuisen tulee aina puuttua. Yhteiset pelisäännöt luodaan yhdessä nuorten kanssa ja jokainen voi pohtia, mikä luo heille turvallisuutta ja miten itse voi vaikuttaa turvallisuuden tunteeseen. Yhdessä voidaan päättää, mitä luokassa saa ja mitä ei saa tehdä. Kun käsitellään herkkiä ja henkilökohtaisia asioita, ketään ei pidä pakottaa puhumaan ja jos joku aihe jää mietityttämään, siitä voi puhua myös kahdestaan turvallisen aikuisen kanssa.

Turvataitokasvatus

Aikuiset eivät aina pysty suojelemaan lapsia, koska lapset kasvavat ja heidän toimintaympäristönsä laajenee. Tämän vuoksi lasten on saatava itselleen valmiudet, joiden avulla lapsi kykenee puolustamaan omia oikeuksiaan ja koskemattomuuttaan.

Tunne- ja turvataitokasvatuksella edistetään lasten turvallista kasvua, vahvistetaan lasten omia tunne- ja turvataitoja ja ehkäistään kiusaamista, väkivaltaa ja häirintää. Kasvatuksella edistetään ihmisten välisissä suhteissa esiintyvää turvallisuutta ja sen tunnetta. Turvallisuus on jokaisen ihmisen perustarve ja oikeus.

Turvataitokasvatuksessa lapset oppivat tarvittavat taidot, joilla vältellä uhkaavia tilanteita tai niihin joutuessaan he osaavat suojella itseään ja turvautua luotettavaan aikuiseen. Jokainen lapsi voi kohdata väkivaltaa, häirintää tai kiusaamista eri ympäristöissä, kuten koulussa, kotona, harrastuksissa ja sosiaalisessa mediassa. Tämän vuoksi on välttämätöntä, että kaikki lapset saavat tunne- ja turvataitokasvatusta.

Tunne- ja turvataitokasvatus ei ole vain selviytymiskeinojen opettelemista, vaan kokonaisvaltaista lapsen hyvinvoinnin ja kehityksen tukemista.

Seksuaalisuuden portaat

3–8-vuotias lapsi voi näyttää tykkäämistään avoimesti, eikä kohteen sukupuolella ole merkitystä. Rajojen opettelu on tässä ikäluokassa ajankohtaista. Lapsi oppii tunnistamaan omat ja toisten tunteet. Oman ja toisen kehon merkitys ja kunnioitus lisääntyvät. Lapsen kanssa on tärkeää käydä läpi omia rajoja ja kuinka toiselle sanotaan ei. Lapsen kanssa tulee keskustella, miten omaa tykkäämistä ja ihastumista voi osoittaa.

3–9-vuotias lapsi tekee havaintoja erilaisista sukupuolista ja voi kokea vahvaa kiintymystä aikuista kohtaan. Lapselle tulee opettaa käytössääntöjä positiivisella otteella. Lapsen on tärkeää saada kokemus, että hänen tunteensa ovat oikeita ja sallittuja. Lapsen kiinnostuksen kohteet ja ymmärrys kehittyvät ja samoja asioita tulisikin seksuaalikasvatuksessa käydä läpi uudestaan eri ikävaiheissa. Aikuisen tulee kuunnella, mistä asioista lapsi on kiinnostunut ja antaa oikeaa tietoa lapsen iän mukaisesti.

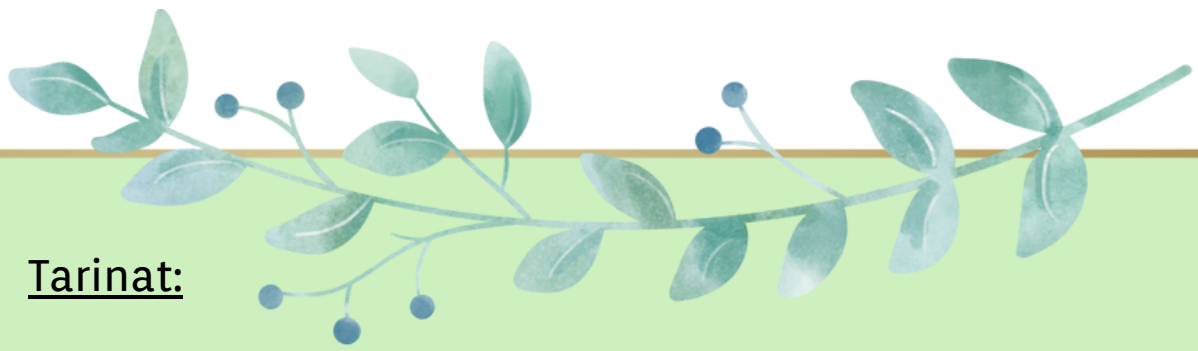
6–12-vuotias lapsi voi löytää ihastuksen kohteen lähipiirin ulkopuolelta ja samaistua ihailtuun aikuiseen. Lähipiirin aikuisista lapsi voi ihastua esimerkiksi opettajaan tai harrastuksen ohjaajaan. Aikuisen tulee kunnioittaa lasta ja pyrkiä vahvistamaan tämän itsetuntoa sekä luottamuksen ja turvallisuuden tunnetta. Lapselle kehittyvät omia haaveita ja maailmoja, joissa hän voi kokea erilaisia tunteita ja seksuaalisuutta. Aikuisen tulee valvoa, että lapsi ei joudu vaarallisiin tilanteisiin ja tule hyväksikäytetyksi aikuisten maailmassa ymmärtämättömyytensä vuoksi.

8–13-vuotias lapsi alkaa tavallisimmin suunnata ihastusta ja rakkautta oman ikäisiinsä lapsiin. Lapsi oppii elämään tunteiden kanssa, vaikka ihastuksen kohde voi olla todellinen ja lähellä häntä. Tunteet voivat olla ristiriitaisia, koska ne tahtoisi samaan aikaan salata sekä näyttää. Lapsi opettelee hallitsemaan tunteiden ilmaisemista sekä omaa kehoaan. Erilaisista tunteista tulisi puhua lapsen kanssa, koska ne ovat aivan luonnollisia ja kehitykseen kuuluvia. Kun murrosikä on ajankohtainen, tulee huolehtia, että tiedot murrosiästä ja muutoksista on lapsen saatavilla. Seksuaalisen identiteetin pohtiminen kuuluu osaksi lapsen pohdintaa siitä, kuka minä olen. Salliva ilmapiiri on tässä kohtaa avainasemassa, sillä se tukee seksuaalisen identiteetin kasvua. Koulussa ja kotona on tärkeää tulla arvostetuksi ja saada kokemus hyväksymisestä.

9–14-vuotias lapsi uskaltaa jakaa ja kertoa rakkauden tunteistaan ystävilleen tai perheenjäsenilleen. Lapsi haluaa tietää, mitä mieltä toiset ovat hänen tunteistaan. Tässä vaiheessa perheen ulkopuolelta tulevasta henkilöstä voi tulla lapselle läheisin ihminen. Aikuisen tulee keskustella lapsen kanssa ihastuksen kohteesta ja siitä, onko hän turvallinen ja hyvä. Oma ihastustaan lapsi voi arvioida myös ystäviensä kanssa.

10–15-vuotias nuori uskaltaa kertoa omista tunteistaan ihastuksen kohteelle. Hän osaa myös käsitellä pettymyksen tunteita, mikäli ihastus torjuu hänet. Tässä vaiheessa pohditaan, mitä kaikkea mahdolliseen seurusteluun voi kuulua. Aikuisen tulisi keskustella nuoren kanssa, kuinka pettymyksistä selvitään ja onko seurustelusuhde turvallinen.

(Cacciatore & Korteniemi-Poikela 2019)

Tarinat:

- Ihastuminen - Tarinassa Doris ihastuu luokanopettaja harjoittelijaan
- Lumiukkovauvoja - Tarinassa Doris rakentaa ystäviensä kanssa lumiukkoja, joille vanhemmat lapset tekevät sukuelimet. Dorista pohdituttaa lisääntyminen.
- Turvallinen seurustelu - Doriksen ystävä Ilona tapailee vanhempaa poikaa. Dorista huolestuttaa, miten ikäero vaikuttaa seurusteluun.
- Ehkäisy mietityttää - Ilona löytää poikaystävänsä kondomipaketin. Ilona ja Doris käyvät terveydenhoitajalla.

Vinkit:

- Nuorten exit:
<https://nuortenexit.fi/ammattilaisille/ennaltaehkaisy-seksuaalikasvatus/>
- THL: Edistä, ehkäise, vaikuta - Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014-2020
- Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa:
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80220/039844e2-c540-4e81-834e-6f11e0218246.pdf?sequence=1>
- Seta: Opitaan yhdessä! Sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuus.
https://www.dropbox.com/s/iffkzu8f0ft73wx/Opas_kouluille_2016_NETTI.pdf?dl=0

Seksuaalinen hyväksikäyttö

Kaikki seksuaalirikokset eivät tule viranomaisten tietoon. Iso osuus hyväksikäytöistä jää ainoastaan uhrin ja hyväksikäyttäjän välille. Seuraamukset hyväksikäytöstä ovat uhrille kokonaisvaltaisia ja vaikeita. Lapset kertovat yleisimmin seksuaalisesta hyväksikäytöstään ystävilleen. Tämän vuoksi aikuiset eivät välttämättä kuule ja ole tietoisia lapsen hyväksikäytöstä. Myös lapsen ikä ja sukupuoli vaikuttaa siihen, kertooko hän hyväksikäytöstä kenellekään. Hyväksikäytön kertomatta jättämiseen syynä voi olla pelko, häpeä, syyllisyys ja ajatus, että lasta ei uskota tai ketään ei kiinnosta, mitä on tapahtunut. Lapsi voi myös pelätä, että hänelle aiheutuu kielteisiä seurauksia kertomisesta.

Jos lapselta ei kysytä mahdollisesta hyväksikäytöstä, se voi jäädä kokonaan paljastumatta. Väkivallasta ja seksuaalisesta hyväksikäytöstä kertomisesta estävät sukupuolittuneisuus, uhrin syyllistäminen ja häpeän tunne. Usein tekijänä voi olla joku lapselle läheinen ihminen. Hyväksikäyttö traumatisoi lasta ja vahingoittaa seksuaalista kehittymistä. Hyväksikäyttö vaikuttaa kaikkiin lapsen elämän osa-alueisiin. Seksuaalista hyväksikäyttöä ei välttämättä osata aina tunnistaa. Hyväksikäyttäjä on usein tavallinen ihminen, jota lapsi on pitänyt luotettavana.

Hyväksikäyttäjä voi olla:

- Lapselle tuntematon
- Perheenjäsen
- Ystävä
- Serkku
- Tuttu aikuinen
- Muu tuttu

Koulussa voidaan:

- Turvata lapsen ja nuoren ystävyys- ja aikuissuhteet ja tukea sosiaalisia suhteita.
- Tavoitella terveellistä & turvallista ympäristöä.
- Mahdollistaa erilaiset ikään kuuluvat leikit & pelit.
- Opetella erilaisia sääntöjä: miten itseään voi suojella, miten tietyissä tilanteissa voi toimia.
- Opetellaan ja tunnistetaan omia rajoja ja toisten kunnioitusta ja koskemattomuutta.
- Kohdellaan toisia kunnioittavasti.
- Lisätään lasten tietoisuutta seksuaalisuudesta ja seksuaalisesta väkivallasta.
- Suunnitellaan & toteutetaan suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä.
- Madalletaan kynnystä hakea apua: tiedotetaan, minne ottaa tarvittaessa yhteyttä.
- Rajata median ja internetin käyttöä: suojataan lasta ja nuorta pornografialta.
- Tunnistaa lapsen hyväksikäyttö/kaltoinkohtelu ja tehdä lastensuojeluilmoitus/rikosilmoitus.
- Ohjata lapsi tutkimuksiin, jos lapsen kehityksestä ollaan huolissaan.

Kun lapsi kertoo hyväksikäytöstä:

- Jos epäilet hyväksikäyttöä, kysy lapselta asiasta suoraan.
- Kiinnitä huomiota lapsen kohtaamiseen ja omaan puheeseen
- Ole rohkea ja uskalla ottaa asia puheeksi. Tarjoa lapselle turvallinen ja luottamuksellinen ilmapiiri, jossa on mahdollisuus keskustella.
- Kuuntele lasta, anna hänelle riittävästi aikaa sanoittaa asiat, älä kyseenalaista.
- Kehu lasta, että hän on uskaltanut kertoa sinulle asiasta ja että hän on toiminut oikein.
- Kerro lapselle, että hän saa apua eikä jää yksin.
- Lapsi voi kokea syyllisyyttä tapahtumasta. Kerro lapselle, että kaltoinkohtelu on aina aikuisen syy, ei ikinä lapsen.
- Pyri auttamaan parhaalla mahdollisella tavalla. Varmista, että lapsi saa ammattiapua.
- Dokumentoi keskustelu kirjallisesti!

Etsi ja päivitä omia tietojasi!

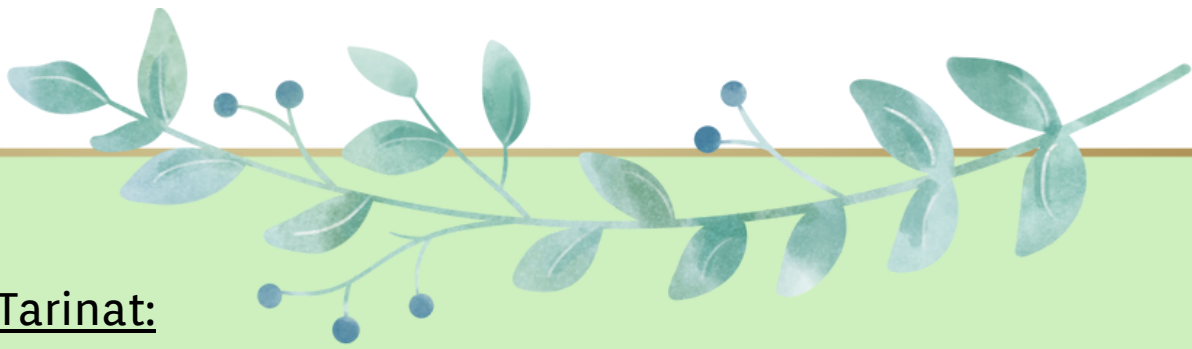
Oman kehon koskemattomuus:

Lasta tulee suojella kaikelta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, pahoinpitelyltä ja vahingoittamiselta, huonolta ja välinpitämättömältä kohtelulta, laiminlyönniltä ja hyväksikäytöltä sekä seksuaaliselta hyväksikäytöltä. Suojelutoimien tulisi sisältää menetelmiä lasten ja hänestä huolehtivien henkilöiden tukemiseksi, kuin myös lasten pahoinpitelyjen ehkäisemiseksi, tunnistamiseksi ja hoitamiseksi ja seurannaksi. (60/1991, 19 §)

Lasta tulee suojella kaikelta hyväksikäytöltä ja seksuaaliselta riistolta. Lasta ei saa houkutella eikä pakottaa laittomiin seksuaalisiin tekoihin, hyväksikäyttöön tai pornograafiseen esitykseen tai aineistoon. (34 §)

Jokaisella on oma itsemääräämisoikeus ja valta päättää omasta kehostaan. Kaikkien ympärillä olevien tulisi tukea yksilön omia valintoja ja päätöksiä omasta kehostaan. Jokainen lapsi saa itse päättää, kuka hänen kehoonsa saa koskea. Lapselle on kuitenkin tärkeä opettaa, milloin aikuisen kosketus on hyväksyttävää, esimerkiksi terveyssyistä.

Tarinat:

- Oman kehon koskemattomuus osa 1 : Rakastava kosketus - Doris pakkaa tavaroita koulua varten ja äiti halua häntä
- Oman kehon koskemattomuus osa 2 : Epämiellyttävä läheisyys - Ilona menee kylään Stefanin luokse ja isäpuolen läheisyys tuntuu Stefanista epämiellyttävältä

Vinkit:

- Pelastakaa lapset: Kehoni on minun.
<https://www.pelastakaa lapset.fi/ajankohtaista/kampanjat/kehoni-on-minun/>
- Turvataitoja lapsille: Turvataitokasvatuksen oppimateriaali.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90799/URN_ISBN_978-952-245-796-7.pdf?sequence

Kiusaaminen

Kiusaaminen on tahallista mielipahaa aiheuttavaa toimintaa, joka voi olla niin psyykkistä kuin fyysistä. Kiusaamisen tunnusmerkkinä on osapuolten epätasapaino, jossa voimakkaampi tai voimakkaammat osapuolet alistavat puolustuskyvyttöä osapuolta. Kiusaamista voi tapahtua missä tahansa esimerkiksi koulussa tai internetissä. Koulukiusaaminen on hyvin yleistä peruskoulun ala-asteella.

”Tutkimuksissa on arvioitu, että kiusaajia oppilaista on 7–10 %, kiusaajan apureita saman verran, kannustajia 15–20 %, kiusattuja 5–15 %, kiusatun puolustajia 15–20 % ja hiljaisia hyväksyjiä 24–30 %. Kiusaaminen koskettaa siis koko luokkaa.”
(Korhonen 2021.)

Kiusaaminen voidaan jaotella epäsuoraksi kiusaamiseksi ja suoraksi kiusaamiseksi. Epäsuoralla kiusaamisella tarkoitetaan esimerkiksi juorujen levittämistä, mustamaalaamista ja selän takana pahan puhumista. Epäsuoralla kiusaamisella on tarkoituksena vahingoittaa toisen henkilön mainetta ja sosiaalista asemaa. Suoralla kiusaamisella voidaan tarkoittaa toisen henkilön nöyryyttämistä nimittelemällä, pilailemalla toisen henkilön kustannuksella, mitätöimällä toista tai jopa tekemällä toiselle fyysistä väkivaltaa.

Kiusaamiselle altistavia tekijöitä on useita. Yleisimmin kiusatuksi joutuu ne lapset, jotka ovat valmiiksi ahdistuneita, epävarmoja ja herkkiä. Mielenterveysongelmilla kuten masennuksesta kärsivällä lapsella on normaalia herkempi alttius joutua kiusaamisen kohteeksi. Myös lapset, joilla on tunnesäätelyn ongelmia ja hyperaktiivisuutta, saattavat olla alttiita kiusaamiselle. Kiusaamisen kohteeksi voi joutua myös erilaisten yksilöllisten ja sosiaalisten riskitekijöiden takia. Tällaisia riskitekijöitä voi olla esimerkiksi lihavuus, erilaiset erityisvaikeudet, seksuaalinen suuntautuminen, sukupuolivähemmistöön kuuluminen tai etninen tausta.

Nykyisin suurin osa kiusaamisesta tapahtuu internetissä erilaisissa sosiaalisen median alustoilla, keskustelupalstoilla, peleissä ja erilaisten viestintä sovellusten avulla. Internetissä tapahtuvaa kiusaamista voi olla hankala havaita ja puuttua siihen. Tähän on syynä esimerkiksi internetin mahdollistama anonyymius ja tiedon nopea leviäminen.

Kiusaamista voidaan ennaltaehkäistä esimerkiksi:

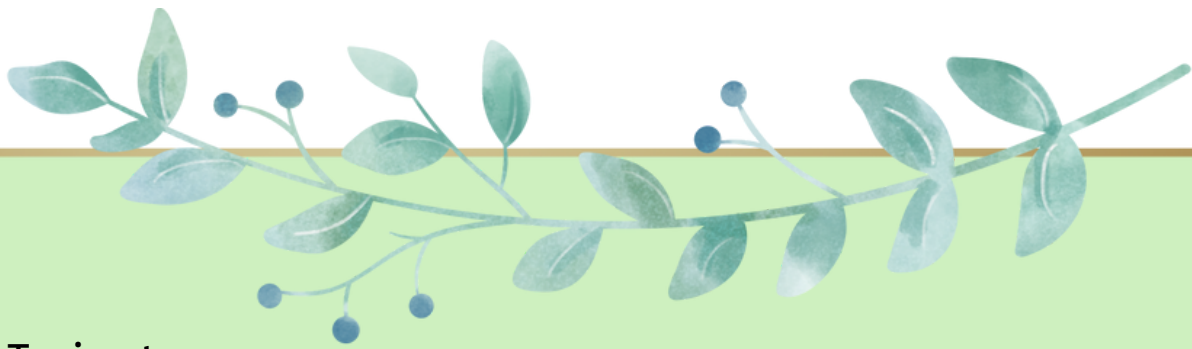
- Asettamalla luokkaan nollatoleranssin kiusaamiselle laatimalla yhteiset pelisäännöt.
- Keskustelemalla kiusaamisesta lasten kanssa suoraan eikä kierrellen.
- Kertomalla, että kiusaamista ei tule hyväksyä missään tilanteessa eikä sitä saa vain seurata sivusta.
- Korostamalla kiusaamisen olevan rikos.
- Opettamalla lapsille sosiaalisia taitoja.
- Tutustumalla rohkeasti lasten kanssa ihmisen erilaisuuteen ja korostaa erilaisuuden rikkautta.
- Kehittämällä ja ylläpitämällä luokan ryhmähenkeä.
- Opettamalla lapsille internetissä käyttäytymisen taitoja eli nettietikettiä.
- Puuttamalla herkillä kynnyksellä kiusaamistilanteisiin.

Kaikilla on oikeus turvalliseen koulunkäyntiin
ja fyysiseen koskemattomuuteen!

Kiusatun kohtaaminen:

- Kiusaaminen tulisi ottaa käsittelyyn mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.
- Kiusatun kokemusta ei saisi vähätellä esimerkiksi sanomalla ”älä välitä” tai ”opettele pitämään omaa puoltasi”.
- Kiusattua tulee muistuttaa siitä, ettei hän ole syyppää kiusaamiselle.
- Yhteistyö koulun, kodin ja vanhempien kanssa on tärkeää.
- Kiusatulle tulisi hakea herkällä kynnyksellä apua, koska kiusaaminen altistaa mielenterveysongelmille, jotka voivat olla pitkäkestoisia.
- Kiusatun ahdistus ja masennus ei aina näy ulospäin ja olisi hyvä kysyä näistä oireista kiusatulta erikseen.
- Jos koulussa kiusaamisen lopettamisen keinot eivät ole riittävät, koulun henkilökunta voi pyytää ulkopuolista apua kiusaamisen loppumiseksi esimerkiksi poliisilta.
- Kiusaamisesta voidaan tehdä myös rikosilmoitus, jos se täyttää rikoksen tunnusmerkistön.

Kiusaaminen voi täyttää rikoksen
tunnusmerkistön.

Tarinat:

- Kiusaaminen koulussa - Doris aloittaa koulun ja hänen luokallaan tapahtuu kiusaamista.
- Somekiusaaminen - Doriksesta on tehty pilakuva ja Stefan on Doriksen tukena.

Vinkit:

- MML:n artikkeli "Kiusaamiseen puuttuminen ja tilanteen seuranta koulussa"
<https://www.mll.fi/artikkelit/kiusaamiseen-puuttuminen-ja-tilanteen-seuraaminen-koulussa/>
- Opetushallituksen opas "Kiusaamisen vastainen työ kouluissa ja oppilaitoksissa" <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/kiusaamisen-vastainen-tyo-kouluissa-ja-oppilaitoksissa>

Porno

Lasta tulee suojata tiedoilta ja kuvilta, jotka eivät kuulu hänen ikätasoonsa. Ne voivat ahdistaa lasta ja jäädä vaivaamaan hänen mieltään ja mielikuvitustaan. Lapsi voi kuitenkin vahingossa nähdä pornoa, esimerkiksi isommilta nuorilta tai kavereiltaan. Jos lapsi on nähnyt pornoa, häntä tulisi kannustaa puhumaan asiasta. Lasta ei tule syyllistää, eikä se auta, jos pornon katselu on tapahtunut lapsen ympäristössä. Lapsella on tarve puhua pornosta, varsinkin, jos hän on asiasta järkyttynyt. Lapsen tulee antaa puhua asiasta omalla tavallaan ja itselleen sopivilla sanoilla. Aikuisen tulee kuunnella lasta tarkasti ja lapselta voi kysellä pornosta apukysymysten avulla. Mitä lapsi näki, mitä hän tunsi?

Pornossa voi nähdä erilaisia, hyvin outoja asioita, joita lapsi ei ymmärrä. Lapsi voi esimerkiksi pelätä, koska pornossa ihminen on voihtonut, on käyttäytytty aggressiivisesti, satutettu toista tai joku on vahingoittunut. Kuvat aikuisten sukuelimistä voivat olla ihmeellisiä ja outojakin. Lapselle tuleekin antaa aikaa rauhassa kertoa näkemästään. Aikuisen tulee kuunnella, selittää ja vastata lapsen mieltä askarruttaviin kysymyksiin. Ahdistuneelle lapselle on tärkeää saada kertoa omasta kokemuksesta, ajatuksista ja tunteista. Pelottavan asian puhuminen yleensä helpottaa lasta. Aikuisen ei tule käsitellä asiaa huolimattomasti, vaikka se saattaakin ahdistaa aikuista. Silloin, kun lapsi saa keskusteltua asiasta ja aikuinen on auttanut lasta ymmärtämään, mitä hän on nähnyt, pelottavat asiat eivät jää häiritsemään lasta eivätkä kuvitelmat seksistä vääristy.

Porno on näyteltyä seksiä ja se on tarkoitettu pelkästään aikuisille. Porno on eri asia, kuin seksi. Tämä on tärkeää kertoa lapselle. Se herättää myös aikuisissa voimakkaita tunteita ja ei ole ihme, että porno mietityttää myös lasta. Pornon katselu on vapaaehtoista ja lapsen tulee tietää, että hän voi kieltäytyä sen katsomisesta, jos joku hänelle sitä näyttää. Lapsi voi myös poistua paikalta. Lasta tulee kehua ja kiittää, kun hän on tullut kertomaan asiasta luotettavalle aikuiselle.

(Cacciatore & Korteniemi-Poikela 2019.)

Avoin keskustelu on tärkeää, ettei lapselle jää vääriä tai jopa pelottavia mielikuvia seksistä.

Tarinat:

- Hämmentävä video - Doris näkee vanhempiensa tabletilla vahingossa pornoa.

Vinkit:

- Mannerheimin lastensuojeluliitto: Lapsi ja netin pornografia.
https://cdn.mll.fi/prod/2017/06/26182200/Lapsi_ja_netin_pornografia7.pdf
- Väestöliitto: Jos lapsi on nähnyt pornoa.
<https://www.youtube.com/watch?v=97wBw6G43ew>

Sosiaalinen media

Kaikki tieto, mitä sosiaalisessa mediassa on ei ole välttämättä totta ja lapsen on tärkeää olla varovainen. Sosiaalisessa mediassa ihastumisesta kertominen ihastuksen kohteelle saattaa olla paljon helpompaa. Vaikka ihastuksen kohdetta ei olisi koskaan tavannut, ihastumisen tunne voi olla erittäin vahva. Koska sosiaalisessa mediassa itsestään voi muokata millaisen tahansa, todellisuus ei välttämättä vastaa kuvitelmaa.

Aikuisen tulisi keskustella lapsen kanssa, kuinka olla varovainen somessa. Esimerkiksi kuvat, joita nuori lähettää itsestään toisille, tulisi olla sellaisia, joita kaikki muutkin ystävät voisivat nähdä. Nuoren ei tarvitse eikä pidä tehdä mitään sellaista mitä hän ei halua. Sosiaalisen median kautta löydettyä ihastusta ei tule koskaan mennä tapaamaan yksin. Omasta turvallisuudestaan tulee huolehtia.

Sosiaalinen media on suuressa suosiossa lasten ja nuorten keskuudessa. Erilaiset kuvapalvelut ja applikaatiot mahdollistavat yhteydenpidon toisiin lapsiin ja nuoriin. Sosiaalinen media mahdollistaa tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelun ja osallisuuden kokemuksen. Sosiaalisen median avulla lapsi ja nuori voi ilmaista itseään ja sillä on suuri merkitys seksuaalikehityksessä ja suhteiden muodostamisessa.

Digitaalisen median ja teknologian kehitys tuo erilaisten mahdollisuuksien myötä myös uusia riskejä. Lapsille ja nuorille tulee opettaa, kuinka mediassa toimitaan. Jos itsestään jakaa seksuaalissävytteisen kuvan, on mahdollista, että kuvamateriaalia voidaan väärinkäyttää. Lapset ja nuoret tarvitsevat ohjausta ja tietoa, miten turvata ja edistää omaa seksuaalista kehitystään. Koulussa tulee puhua avoimesti ja suoraan seksuaalissävytteisten kuvien jakamisesta ja sen haitallisista seurauksista.

Jos lapsi jakaa itsestään intiimin/sekuaalissävyytteisen kuvan tai videon:

- Hän voi tuntea häpeää materiaalin jakamisesta. Lapsen kannattaa poistaa materiaali, jos se on mahdollista. Lasta tulisi aina kannustaa kertomaan tilanteesta aikuiselle, jolloin aikuinen voi lähteä selvittämään tilannetta.
- Jos joku jakaa tätä materiaalia, jakajaa tulee käskää poistamaan materiaali heti. Aikuiselle kannattaa aina kertoa asiasta, jotta aikuinen voi jatkaa tilanteen selvittämistä.
- Jos joku kiristää lasta materiaalilla, uhkailusta tulee ottaa kuvakaappaus ja kertoa uhkailusta aikuiselle heti, kun mahdollista.
- Jos materiaalin jakamiseen tai kiristämiseen liittyy joku aikuinen, kerro asiasta heti huoltajalle tai esimerkiksi opettajalle.
- Aikuiselle ei tule koskaan lähettää mitään kuvamateriaalia. Sen jakaminen ei ole turvallista, sillä materiaalia voidaan väärinkäyttää.

Vaikka sosiaalisessa mediassa piilee vaaransa, niin siitä on myös hyötyä. Se mahdollistaa lasten yhteydenpidon ystäviinsä ja antaa paikan ilmaista itseään eri tavoilla. Lapsille on olemassa myös monia matalankynnyksen palveluita, joissa he voivat pyytää neuvoja vaikka anonyymisti.

Seksuaalinen häirintä

Seksuaalista häirintää voi ilmetä monilla erilaisilla tavoilla. Se voi olla esimerkiksi nimittelyä, perättömien huhujen levittämistä, häiritsevää kehon kommentointia ja seksuaalissävytteisesti viestittelyä, vihjailua sekä vitsailua. Seksuaalista häirintää voi tapahtua missä vaan kuten julkisilla paikoilla, sosiaalisessa mediassa, yksityis- ja ryhmäviestien kautta tai jopa kotona. Kaikenlainen seksuaalinen häirintä on väärin. Se milloin jokin asia on seksuaalista häirintää, on täysin uhrin kokemuksesta kiinni. Vaikka seksuaalisen häirinnän tekijän mielestä hänen toimintansa ei ole ollut seksuaalista häirintää, niin se ei poista uhrin kokemusta häirinnästä mihinkään.

Alakouluikäinen lapsi ei välttämättä ole kehittynyt tarpeeksi suojaamaan itseään seksuaaliselta häirinnältä eikä häneltä löydy taitoa käsitellä asiaa. Jos lapsi ei saa tukea kohtaamaansa seksuaaliseen häirintään, vaikutukset voivat yltää pitkälle lapsen kasvaessa nuoreksi. Joskus seksuaalisen häirinnän vaikutukset voivat ilmaantua vasta lapsen kasvaessa, kun lapsen ymmärrys kokemistaan tapahtumista muodostuu.

Seksuaalinen häirintä voi aiheuttaa alaikäiselle lapselle monenlaisia oireita. Näitä oireita voi olla keskittymiskyvyn ja opiskelu sujuvuuden heikentyminen, pelkoa, häpeää, itsesyytöksiä, uniongelmia, sosiaalisten tilanteiden pelkoa, ahdistusta ja järkytystä. Syyllisyys ja häpeä liittyvät yleensä siihen, ettei uhri ole pystynyt puolustamaan itseään tilanteessa, jossa hänen rajojaan rikotaan. Uhri saattaa jopa lamaantua tilanteessa, jossa seksuaalista häirintää tapahtuu. Lamaantuminen on hyvin tavallinen reaktio tällaisessa tilanteessa. Seksuaalisen häirinnän tilanteet voivat olla siis jopa traumaattisia. Trauman seurauksena oireena voi tulla tunne-elämän ja käyttäytymisen haasteita kuten itsetuhoisuutta.

Tulee kuitenkin muistaa, että seksuaali-identiteetin pohtiminen, seurusteleminen ja seksuaalisuuden toteuttaminen samaan ikätasoon kuuluvien kanssa ikätasoisella tavalla on osa lapsen kasvua. Lapsen kasvaessa nuoreksi hänen kokeilunhalunsa lisääntyy, joka on täysin normaalia. Tätä kokeilunhaluisuutta ei kuitenkaan saa käyttää hyväksi, eikä vahingoittaa. Lapsen käsitys oman kehon arvokkuudesta muotoutuu siitä, miten hänen kehostaan puhutaan.

Lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta ja häirinnästä ei usein haluta puhua tai kuulla. Aihe itsessään on vaikea ja siihen puuttuminen on haasteellista. Se voi estää seksuaaliväkivallan ja häirinnän ennaltaehkäisyn ja tunnistamisen. Puuttumattomuus ja hiljaisuus ei tue lapsen oikeutta tulla suojelluksi. Aikuisen vastuulla on ennaltaehkäistä seksuaalista häirintää.

Grooming

Groomingilla tarkoitetaan tavoitteellista ja tietoista toimintaa, jolla aikuinen tai lasta huomattavasti vanhempi nuori pyrkii seksuaaliseen kontaktiin lapsen kanssa tai houkuttelee lapsen tekemään seksuaalisia tekoja. Grooming tilanteessa aikuinen ikään kuin valmistele lasta luomalla lapsen luottamuksellisen suhteen.

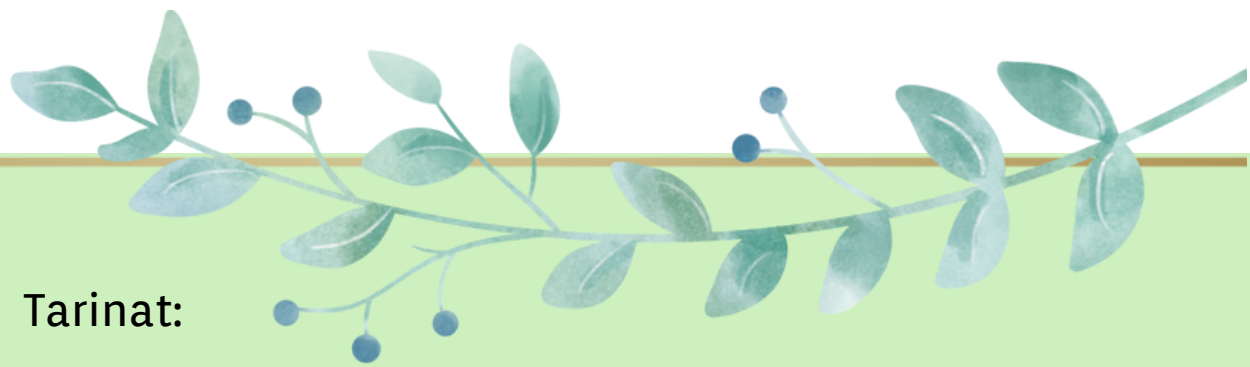
Groomingia voi tapahtua netissä tai jopa kasvotusten. Tekijä pyrkii rakentamaan luottamuksellisen yhteyden lapseen ja luomaan olosuhteet, jossa seksuaaliväkivallan kohdistaminen lapseen on mahdollista. Grooming alkaa usein viattomalla juttelulla, jossa aikuinen on kiinnostunut lapsen yksityiselämästä, kuten koulusta ja harrastuksista. Groomingissa on yleistä, että aikuinen saa lapselle hyvin ainutlaatuisen olon kehumalla ja kannustamalla lasta. Tällä tavalla aikuinen pyrkii luomaan lapsen luottamuksellisen suhteen, jota aikuinen tarkoituksellisesti käyttää hyväksi tavoitteensa saavuttamiseksi.

Usein tekijän tavoitteena on seksuaaliväkivallan toteuttaminen verkossa tai fyysisessä tapaamisessa. Esimerkiksi tavoitteena voi olla saada lapselta seksuaalissävytteisiä kuvia tai videoita, päästä keskustelemaan lapsen kanssa seksuaalissävytteisesti tai pahimmassa tapauksessa päästä käyttämään lasta seksuaalisesti hyväksi fyysisesti. Yleensä tekijä on lapselle tuntematon henkilö, joka on ottanut häneen yhteyttä. Yhteydenpito lapseen voi jatkua pitkään ja keskusteluun voi liittyä seksuaalista puhetta. Tekijä voi myös esiintyä väärennetyllä käyttäjällä, jossa hän itse esittää nuorta.

Grooming ei ole koskaan lapsen vika, eikä siitä tule ikinä syyttää lasta, vaikka hän olisi suostunut tällaisen aikuisen pyyntöihin!

Miten lapsi voi toimia, jos joku lähestyy häntä ahdistavalla tai oudolla tavalla:

- Kerro aina tilanteesta turvalliselle aikuiselle, silloinkin vaikka toinen osapuoli kieltäisi kertomasta.
- Jos tilanne tapahtuu netissä, niin ota tilanteesta kuvankaappaus sekä tämän henkilön käyttämä nimi/nimimerkki talteen.
- Jos et halua jutella tällaisen henkilön kanssa sinulla on oikeus olla puhumatta ja netissä estää tällainen henkilö selittelemättä tälle miksi et halua puhua hänen kanssaan.
- Älä suostu tapaamaan tällaista henkilöä. Äläkä jaa hänelle mitään henkilökohtaista itsestäsi kuten kuvia, koko nimeä tai asuinpaikkaasi. Sinun ei tarvitse suostua hänen pyyntöihinsä.
- Ei ole ok, että sinua on lähestytty tällaisella tavalla. Turvallisen aikuisen kanssa voitte selvittää, teettekö tällaisesta henkilöstä rikosilmoituksen.

Tarinat:

- Häiritsevät kommentit - Doriksen voimisteluohjaaja kommentoi Doriksen ulkonäköä ja kehoa.
- Inhottava yhteydenotto - Dorista lähestyy häntä vanhempi mies sosiaalisessa mediassa.

Vinkit:

- Setlementti ry:n Sua varten somessa -kehittämishankkeen sivuilla on tarjolla hyviä materiaaleja ammattilaisille lasten kokeman seksuaalisen häirinnän käsittelyn tueksi: <https://loistosetlementti.fi/sua-varten-somessa/>
- Pelastakaa lapset ry: "Grooming lasten silmin -selvitys lasten ja nuorten kokemasta groomingista netissä" https://pelastakaa lapset.s3.eu-west-1.amazonaws.com/main/2021/04/23144001/grooming_lasten_silmin_2021-2.pdf
- "Kysy, kohtaa ja kuuntele – Opas seksuaalisen houkuttelun ja seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisyyn nuorisotyössä". <https://koordinaatti.fi/system/files/2020-07/Kysyy%20kohtaa%20kuuntelee%20opas%20verkkoversio.pdf>
- Nuorten exit: Toimintaohjeita ja tietoa ammattilaisille – Nuorten seksuaalinen kaltoinkohtelu - opas: <https://nuortenexit.fi/wp-content/uploads/2020/09/Nuorten-Exit-opas-2020.pdf>
- Terveysten ja hyvinvoinnin laitos: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116162/THL_OPAS33_VERKKO9.3.2016.pdf?sequence=3&isAllowed=y

TARINAT

Tarina 1 - Rakastava kosketus

Doris valmistautuu ensimmäiseen koulupäiväänsä pakkaamalla reppunsa valmiiksi äitinsä kanssa illalla ennen nukkumaan menoa.

"Saanko ottaa Herra Villasen mukaan kouluun?" Doris kysyy äidiltään.

Herra Villanen on Doriksen rakas unikaveri, joka on kulkenut Doriksen mukana ihan vauvasta saakka.

"Kouluun ei voi viedä omia leluja mukaan, jotta oppilaat jaksaisivat keskittyä opetukseen. Herra Villanen odottaa sinua kotona, kunhan palaat huomenna iltapäivällä kotiin. Onhan penaalissa kaikki tarvittavat välineet sisällä? Kynä? Pyyhekumi? Teroitin?"

Doris avaa penaalinsa ja tarkistaa onko penaalissa kaikki tarvittava.

"Kyllä on!" Doris sanoo hymyillen äidilleen ja jatkaa:

"Minua jännittää ihan hirveästi. Luetko minulle iltasadun ennen kuin alan nukkumaan?"

"Voin lukea, mutta ensin iltapalalle ja hampaiden pesulle. "

Äiti ojentaa kätensä pyytäen Dorista syliinsä. Hän halaa Dorista tiukasti ja antaa hänen otsalleen pusun helpottaakseen Doriksen jännitystä.

Doriksen jännitys helpotti tästä hieman. Hän rakasti sitä, miten äiti aina sai hänen olonsa rauhalliseksi.

Pohdittavaa:

Miltä tuntuu, kun itselle rakas
ihminen halaa?

Kenen halaamisesta ja
läheisyydestä sinä pidät?

Tarina 2 - Epämiellyttävä läheisyys

Doriksen naapurissa asuu hänen paras ystävänsä Stefan. Stefan on samanikäinen kuin Doris. Eräänä syyskuun päivänä Doris menee koulun jälkeen käymään Stefanin luona katsomassa heidän perheensä uutta koiraa. Koiranpentu on pieni, ruskea ja heiluttaa häntäänsä iloisesti, kun Doris ja Stefan astuvat ulko-ovesta sisälle taloon. Doris pitää Stefanin kodikkaasta ja vanhasta puutalosta.

Doris ja Stefan lähtevät koiran kanssa aidatulle takapihalle leikkimään. Hetken kuluttua etupihalta kuuluu kivien rapinaa, kun auto ajaa autotallin oven eteen. Autosta nousee Stefanin isäpuoli Pentti, joka tulee tervehtimään heitä. Pentti tervehtii Dorista sanallisesti, mutta Stefania hän halaa. Pentti ei päästä Stefanista irti, vaan alkaa jutella heille.

"Onpas mukavaa, kun Doris tulit käymään meillä! Millainen päivä teillä oli koulussa? Oletteko ehtineet syödä jo välipalaa? "

Doris hymyilee isäpuolelle, mutta huomaa, että Stefanin käytöksessä on jotain kummallista. Isäpuoli pörröttää Stefanin tukkaa ja sanoo: "Minäpä käyn tekemässä teille voileivät!"

Doris katsoo Stefania ihmeissään ja kysyy: "Onko sinulla kaikki hyvin?"

Stefan on hetken hiljaa ja heittää palloa koiralle.

"Kaikki on ihan hyvin. Minusta vaan tuntuu vähän inhottavalta, kun isäpuoli aina tulee halaamaan minua ja on muutenkin paljon lähellä. Siitä tulee itselleni epämukava olo. En kuitenkaan uskalla sanoa hänelle tai äidille asiasta."

"Miksi sinä et voisi asiasta kertoa? Ikinä ei ole pakko halata, jos se ei itsestä tunnu hyvältä. Niin äiti on ainakin minulle sanonut." Doris tuumaa ääneen Stefanille.

"Niin joo. Enpä ole ajatellut asiaa. Minua vain pelottaa, että en saa sitten enää leikkiä koiran kanssa, jos Pentti ei enää pidä minusta." Stefan pohtii.

Pian Pentti ilmestyy takaisin takapihalle voileipien ja mehukannun kanssa. Doris ja Stefan syövät voileivät takapihan keinussa isäpuoli seuranaan. Pentti jatkaa päivän tapahtumista kyselyä:

"Tulikos teille koulusta jotain kotitehtäviä? Muista sitten Stefan, jos ikinä tarvitset apua, niin voit tulla kysymään neuvoa minulta."

Stefan huokaisee ja vastaa isäpuolelleen hieman kyllästyneen kuuloisesti: "En tarvitse. Saadaanko me nyt jatkaa leikkimistä koiran kanssa?"

"Tottahan toki. Muistakaa vain tehdä myös läksyt tänään!"

Isäpuoli pörrötti taas Stefanin tukkaa leikkisästi ja lähti astioiden kanssa sisälle. Doris huomasi Stefanin olevan loppupäivän entistä hiljaisempi. Kun tuli illallisaika, Doriksen piti lähteä kotiin syömään. Kotimatalla Dorista mietitytti päivän tapahtumat.

Pohdittavaa:

Olisiko Doriksen pitänyt tehdä tilanteessa jotakin?

Miten toiselle voi kertoa, jos jokin asia ei tunnu itsestä hyvältä?

Keneltä sinä voisit kysyä apua vaikeassa tilanteessa?

Tarina 3 - Kiusaaminen koulussa

Aamu koitti ja Doris saapuu ensimmäisenä koulupäivänään luokkahuoneeseen. Häntä jännittää, ketä kaikkia tulisi hänen kanssaan samalle luokalle. Olisikohan opettajakin mukava? Doriksen paras ystävä Stefan astuu luokan ovesta sisään.

"Hei Stefan! Jee! Me pääsimmekin samalle luokalle." Doris hihkaisi turhan isoon ääneen niin, että luokan muut oppilaan katsovat heidän suuntaansa. Stefania ujustuttaa muiden katseet ja hän vastaa hieman hiljaisemmalla äänellä Dorikselle:

"Moi Doris! Onneksi päästiin. Minua jännittää ihan hurjan paljon."

Doris ja Stefan asuvat samalla asuinalueella ja olivat olleet samassa päiväkodissa. Siellä heistä oli tullut parhaita ystäviä ja samalle luokalle pääseminen on oikea onnen potku. Doris ja Stefan katsovat uuteen opettajaansa päin, koska tämä alkoi huudella jokaisen oppilaan nimeä yksitellen tarkistaakseen ovatko kaikki paikalla. Opettajalla on tummat olkapäille ylettyvät hiukset ja värikkäät vaatteet.

"Hei olen Kaisa ja olen teidän opettajanne. Tänään aloitamme koulupäivän tutustumalla toisiimme. "

Doris huomaa luokan takapulpetin äärellä istuvan lapsen, jonka nimeksi opettaja oli hetki sitten kertonut olevan Kimi. Doris huomasi, että Kimi on aika vetäytyneen oloinen eikä jutellut luokassa kenenkään kanssa. Tutustumisleikin alkaessa Kimi ei uskaltanut osallistua leikkiin ja hänellä tuli niin paha mieli, että hän alkoi itkeä.

Luokan koulunkäynnin avustaja Reino menee lohduttamaan Kimiä ja kysyy haluaisiko hän mennä avustajan kanssa käytävään juttelemaan, jos olo vaikka helpottuisi.

Kimin ja Reinon siirryttyä käytävään luokan kaksi muuta lasta Riia ja Inka nauraa tirskahtelivat. Doris kuulee miten lapset kuiskivat Kimin olevan vauva, koska hän itkee koulussa. Doris ei uskalla sanoa mitään, koska pelkää muiden lasten alkavan haukkua häntäkin.

Pohdittavaa:

Mitä Doriksen pitäisi sinun mielestäsi tehdä?

Millaisista asioista voi tulla paha mieli?

Mikä voi helpottaa pahaan mieleen?

Mitä Riian ja Inkan pitäisi nyt tehdä?

Tarina 4 - Lumiukkovauvoja

On välitunti ja koulun lapset ovat ulkona leikkimässä. Doris rakentaa lumiveistoksia Stefanin ja Ilonan kanssa. Doris ja Stefan leikkivät mielellään muiden luokkalaisten kanssa ja tänään heidän luokaltaan Ilona on tullut heidän lumiveistosleikkiinsä mukaan. Kolmestaan he päätyvät rakentamaan kaksi lumiukkoa.

Koulun kellot soivat kutsuen lapset takaisin sisälle. Isommilla oppilailla välitunti on hieman myöhemmin, kuin pienemmillä. Luokan ikkunasta Doris, Stefan ja Ilona näkevät kuinka isommat lapset tekevät jotain heidän rakentamilleen lumiukoille. Doris kihisee raivosta, mutta eivät he voi tehdä asialle nyt mitään. Koko oppitunnin ajan Doris vain miettii, miten isommat lapset pilasivat ulkona heidän rakennelmiaan.

Koulun kellot soivat taas ja Doris pakkaa kirjat niin nopeasti reppuunsa kuin suinkin pystyy. Hän kiirehtii pukemaan ulkovaatteitaan. Doris hoputtaa Stefania ja Ilonaa, mutta ei jää odottamaan heitä. Doris juoksee ulos katsomaan, mitä tuhoja isommat lapset olivat saaneet aikaan. Doris ei meinaa uskoa silmiään. Isommat lapset ovat tehneet lumiukoille intiimialueet. Doriksen äiti oli kertonut, että intiimialueet ovat kaikki uimapuvun alle jäävät alueet, eli rinnat, pimppi, pippeli ja pylly.

Stefan ja Ilona saapuvat lumiukkojen luokse ja heitä alkaa naurattaa. Dorista ei kuitenkaan naurata. Doris on silmittömän vihainen. Ilona yrittää lepyttää Dorista:

"No mutta nythän lumiukko ja lumiakka voi tehdä vauvoja."

Doris ja Stefan katsovat Ilonaa kummissaan. "Miten niin?" Stefan kysyy.

Ilona vastaa Stefanin kysymykseen itsevarmasti:

"No nyt, kun lumiukoilla on pimppi ja pippeli he voivat tehdä vauvoja!"

"Ai niilläkö muka tehdään vauvoja?" Doris varmistaa hämmentyneenä.

Ilona vastaa myöntävästi Dorikselle ja alkaa rakentamaan lumiukkojen viereen pienempää lumiukkolasta. Stefan ja Doris liittyvät rakentamiseen mukaan. Doris unohti kokonaan aiemman kiukkunsa, kun alkoi pohtia Ilonalta kuulemaansa asiaa.

Pohdittavaa:

Mistä vauvat oikein saavat alkunsa?

Tuntuuko lisääntymisestä puhuminen helpommalta aikuisten vai kavereiden kanssa?

Keneltä aikuiselta sinä voisit kysyä, jos jokin asia mietityttää?

Tarina 5 - Hämmäntävä video

Koulun kello soi ilmoittaakseen koulupäivän päättymisestä. Doris on aloittanut koulunsa kolmannella luokalla, eikä koulunkäynti kiinnostanut Dorista enää niin paljon kuin aiemmin. Doris oli saanut aamulla autokyydin kouluun, mutta nyt hänen pitäisi kävellä takaisin kotiin. Doris kysyy Stefanilta, onko hän myös kävelen ja Doriksen onneksi Stefan on myös jalan liikenteessä.

"Ihan mälsää, kun joutuu harjoittelemaan matikan kokeeseen." Doris valittaa Stefanille.

Koulussa on kyllä Doriksen mielestä kivaa, kun näkee kaikkia koulukavereita, mutta kotitehtävät ovat tylsiä. Hän tykkäisi mieluummin pelata puhelimen pelejä koulun jälkeen.

"Voitaisiin harjoitella, vaikka yhdessä, jos saadaan lupa?" Stefan ehdottaa Dorikselle.

"Tuo kuulostaa hyvältä!" Doris innostuu Stefanin ideasta.

"Tänään en kuitenkaan pääse. Me menemme illalla mummolaan kylään. Ehkä huomenna sitten." Doris jatkaa.

Doris halusi jättää myös aikaa pelaamiselle ennen mummolaan lähtemistä. Joskus Doris saa pelata tabletilla koulutehtävien ja ruokailun jälkeen tunnin ajan. Doriksella on myös oma puhelin, mutta äiti ja isä olivat laittaneet Doriksen puhelimeen aikarajan ja estot, ettei Doris voisi ladata puhelimeen mitään sovelluksia ilman heidän lupaansa.

"En ymmärrä mitä pahaa siellä voisi tulla vastaan." Doris miettii mielessään. Pian hän kuitenkin muisti sen yhden kerran, kun oli kaverin puhelimesta nähnyt kuvan pelottavasta aaveesta. Kuva pyöri Doriksen mielessä pitkään. Silloin äiti oli sanonut, että juuri sellaisten kuvien takia Doriksella oli nämä rajoitukset omassa puhelimessaan.

Tänäänkin Doris saa pelata tabletilla ruokailun jälkeen, jos harjoittelee ensin matematiikan kokeeseen. Koulun jälkeen Doriksella onkin todella kova nälkä ja äiti on tehnyt hänen lempiruokaansa eli spagettia. Doris syö vatsansa täyteen ja sen jälkeen kaivaa repustaan matematiikan kertaustehtävät. Matematiikan laskut tuntuvat Doriksesta todella hankalalta ja hän pyytää äitiään auttamaan.

"En minä nyt kerkeä auttamaan. Kysy isää." Äiti vastaa hieman kärttyisen oloisesti Dorikselle.

Doris huomaa äidin olevan kiireinen ja väsyneen oloinen. Kaikilla on joskus huonopäivä. Doris ajattelee mielessään ja lähtee etsimään isäänsä.

"Isä voitko auttaa minua näissä matematiikan kertaustehtävissä?"

"Tietenkin voin auttaa! Istuhan tähän viereen niin katsotaan." Isä vastaa ja taputtaa kädellään sohvän istuintyynyä.

Kun kertaustehtävät on tehty, Doris pyytää isältään, saisiko hän nyt pelata hetken tabletilla. Isä myöntyy ja Doris lähtee hakemaan tablettia isän ja äidin makuuhuoneesta. Doris avaa tabletin näytön ja löytää sieltä lempi pelinsä, jota hän alkaa heti pelaamaan. Doris palaa taas mielessään pohtimaan hänen puhelimessaan olevia rajoituksia. Doris päättää kokeilla pääsisikö tabletilla selaamaan nettiä, mikä on Doriksen puhelimessa estetty. Doris avaa selaimen ja näkee jotain mitä äiti ja isä on kieltänyt katsomasta telkkarista iltaisin. Doris sulkee selaimen nopeasti.

- Olikohan nuo niitä aikuisten juttuja mitä joissain aikuisten elokuvissakin on. Doris pohti mielessään.

Hän tietää, ettei lapsen pitäisi sellaista katsoa.

Doris oli aiemmin kuullut muilta lapsilta, miten aikuiset tekevät lapsia. Koulussakin opettaja oli kertonut, miten lapset tulee. Doris on hämmentynyt siitä mitä tabletilta näki eikä tiennyt oliko tämä juuri sitä, miten lapsia tehdään.

Pohdittavaa:

Miten Doriksen pitää toimia, jos hän näkee jotain mitä hän ei ymmärrä?

Mitä tunteita Dorikselle saattaa herätä videon näkemisen jälkeen?

Onko kaikki totta mitä näkee internetissä?

Tarina 6 - Ihastuminen

Doris pyöräilee Stefanin kanssa aamulla yhtä matkaa kouluun. He myöhästyvät hieman äidinkielen tunnilta, koska jäävät koulumatkalla pelaamaan Pokémon GO -peliä Stefanin puhelimella. Doris ja Stefan ehtivät kuitenkin luokkaan ennen opettajan tuloa. He istuutuvat pulpettiin vierekkäisille paikoille.

"Ehdittiin sittenkin!" Doris hihkaisee innostuneena.

"Joo, hyvä homma! Ei saada merkintää myöhästymisestä." Stefan vastaa helpottuneena.

Juuri sillä hetkellä heidän opettajansa Kaisa astuu luokkaan. Kaisa on ollut heidän opettajanaan ensimmäisestä luokasta asti. Kaisasta oli tullut Dorikselle tärkeä ja luotettava aikuinen.

"Oikein hyvää huomenta kaikille! Ihana auringonpaiste tänään." Kaisa toivottaa oppilaille ja osoittaa kädellään ikkunan suuntaan.

Luokka toivottaa yhdessä hyvää huomenta myös Kaisalle.

"Noniin, mennäänpäs heti asiaan, että saadaan aika riittämään. Käydään ensin yhdessä kotitehtävät läpi ja luetaan sen jälkeen uusi kappale kirjasta."

Juuri kun kotitehtävät oltiin tarkistettu yhdessä läpi, luokan oveen koputti joku. Sisälle luokkaan astuu nuori, silmälasipäinen nainen. Hänellä on musta kiharatukka ja vihreä mekko, jossa oli valkoisia palloja. Doriksen huomion herättää räikeät villasukat, jotka näyttivät hassulta mekon kanssa.

"Moikka! Onkohan tämä mahdollisesti neljännen luokan tunti? Anteeksi kovasti, että olen myöhässä. Autoni jumahti kotipihaan, ja päätin tulla linja-autolla. Jäin vahingossa vielä väärälle pysäkille." Nainen selittelee hermostuneena.

Kaisa naurahtaa ja pyytää naista tulemaan hänen viereensä. Kaisa kääntyy luokkaan päin.

"Voi kuule, ei se mitään, näitä aina sattuu itse kullekin. Tässä on Anneli, hän opiskelee luokanopettajaksi ja tekee viimeisen harjoittelunsa meillä ennen valmistumista."

"Hei vain kaikille!" Anneli sanoo vaivaantuneen kuuloisesti. Hänestä näkee, että häntä jännittää kovasti.

"Terve vain! Kiva, kun tulit!" Doris huikkaa luokan perältä.

Doris haluaa auttaa Annelia ja saada hänet tuntemaan itsensä tervetulleeksi. Myös muut luokkalaiset tervehtivät häntä iloisesti. Kaisa ohjeistaa Annelia, missä luvussa olimme menossa ja mitä tapahtuisi seuraavaksi. Doris katselee Annelia ihastuneesti koko oppitunnin ajan. Vihdoin kellot soivat kutsuen välitunnille. Doris ja Stefan ryntäävät pelaamaan jalkapalloa ja he keskustelevat uudesta opettajasta.

"Tosi kiva tyyppi tuo Anneli! Vaikuttaa ainakin mukavalta." Stefan sanoo.

"Joo ja hän on tosi kaunis." Doris huokaisee ja punastuu hieman.

Koulupäivä kuluu Doriksen mielestä tänään erityisen nopeasti. Doriksen on myös vaikeaa keskittyä opetukseen ja tehtävien tekemiseen, kun hän kiinnittää kaiken huomionsa Anneliin. Kello lyö kaksi ja oppilaat alkavat pakkaamaan reppujaan. Kaisa pyytää Dorista jäämään vielä luokkaan keskustelemaan hänen kanssaan.

"Hei Doris. Halusin vain kysyä sinulta, onko kaikki kunnossa, kun vaikutit tänään niin poissaolevalta." Kaisa katsoi Dorista huolestuneena. Hän oli tuntenut Doriksen jo monta vuotta ja hän huomasi, jos joku asia oli vinossa.

Doris punastuu. Hän näkee, että Kaisa oli huolissaan hänestä, mutta häntä jännittää kertoa, mistä hänen hajamielisyytensä johtui. Doris kuitenkin tiesi, että Kaisa on turvallinen ja luotettava aikuinen, jolle hän voi kertoa mitä vaan.

"Ei, kyllä kaikki on ihan hyvin. Oli mukavaa saada Anneli tänne. En vain hänen vuokseen pystynyt oikein keskittymään. Hän aiheuttaa minulle perhosia vatsaan."

Kaisa katsoo Dorista helpottuneena ja hymyilee hänelle lempeästi.

"Voi Doris, ihana, kun uskalsit sanoa asiasta minulle. Anneli on todella mukava ihminen ja minusta hän sopii loistavasti tänne. Ihastuminen on aivan normaalia ja sitä tapahtuu kaikille, niin lapsille, kuin aikuisillekin. Eikä siinä ole mitään hävettävää. Ihastuminen kertoo, että välität muista ihmisistä."

"Niin kai se on." Doristakin alkaa hymyilyttää.

"Mutta, yritähän kuitenkin keskittyä tunnilla. Jos jokin asia mietityttää, tai haluat puhua jostakin, olen aina käytettävissä." Kaisa muistuttaa Dorista.

Doris nyökkää ja halaa Kaisaa. Koulusta ulos päästyään Doris hyppää pyörän selkään ja ajaa onnellisena kotiin.

Pohdittavaa:

Mitä ihastuminen on?

Miltä ihastuminen tuntuu kehossa?

Kuinka ihastumisesta voi kertoa toiselle?

Millä tavalla omaa ihastumistaan voi näyttää?

Tarina 7 - Häiritsevät kommentit

On tiistai-ilta ja Doriksen on tarkoitus lähteä voimisteluharjoituksiin. Doris oli aloittanut voimisteluharrastuksensa 10-vuotiaana ja on harrastanut lajia nyt puoli vuotta. Doris pakkaa laukkuunsa voimisteluun tarkoitetut joustavat vaatteet ja vesipullon. Doris kuulee kuinka isä huutaa ulko-ovelta hoputtaakseen Dorista tulemaan auton kyytiin. Doris juoksee hakemaan vessasta vielä ponnarinsa ennen lähtöä. Autossa Doris kertoo isälleen, miten oli viime kerralla harjoituksissa uskaltanut tehdä tempun nimeltä kieppi.

"Hienoa Doris! Nyt olemme perillä. Otathan laukkusi mukaan!" Isä muistutti Dorista ennen kuin hän hyppäsi ulos autosta.

Doris saapuu pukukopeille ja alkaa vaihtaa vaatteitaan. Doris tajusi, että oli unohtanut kertoa vanhemmilleen tarvitsevansa uudet voimisteluvaatteet. Nykyiset vaatteet kiristävät Doriksen päällä eikä ne tunnu lainkaan hyvältä. Doris miettii mitä voisi tehdä ja päättää kysyä voimistelun ohjaajalta olisiko siellä varavaatteita.

Ohjaaja katsoo Dorista päästä varpasiin ihmettelevän näköisesti: "Oletko lihonut? Ainakin rinnat näyttävät sinulla kasvaneen."

Doris hämmentyi ohjaajan sanoista: "Ai näyttävät? En kai ole lihonut." Doris vastaa ja siirtää katseensa lattiaan, koska häntä hävettää.

Ohjaaja hakee tarvikevarastosta Dorikselle t-paidan ja verkkarit, joilla Doriksen on nyt pärjättävä nämä harjoitukset.

Doris siirtyy pukukopilta liikuntasaliin, jossa muut lapset jo harjoittelevat voimistelua. Doris liittyy joukkoon, mutta hänen mieltään painaa silti ohjaajan sanat.

Doris alkoi pohtia mielessään, miksi ohjaaja sanoi niin? Onko minussa jokin vikana?

Harjoitukset päättyvät ja Doris vaihtaa varavaatteet pois päältä. Hän ei uskalla sanoa ohjaajalle enää mitään vaan jättää varavaatteet pukukopin penkille viikattuna. Doris lähtee ulos odottamaan kyytiä kotiin. Kyytiä odottaessaan Doris alkaa taas miettiä ohjaajan sanomia asioita. Doriksen poskelle vierähtää kyynel. Doris näkee isän auton saapuvan parkkipaikalle. Doris pyyhkäisee nopeasti kyyneleen poskeltaan ja lähtee autolle.

Doris istuu auton penkille ja pysyy ihan hiljaa. Isä lähtee ajamaan autolla pois parkkipaikalta ja Doris katsoo ulos ikkunasta. Isä huomaa, ettei Doriksella ole kaikki hyvin: "Mikä on? Onko jotain sattunut?"

Pohdittavaa:

Mitä Doriksen pitäisi tehdä?

Saako toinen kommentoida toisen kehoa rumasti?

Saako aikuinenkaan kommentoida toisen kehoa rumasti?

Mikä asia teki ohjaajan sanoista epäasiallisen?

Tarina 8 - Inhottava yhteydenotto

Doris täyttää tänään 12 vuotta. Hänen suurin toiveensa olisi saada uusi puhelin, koska entinen oli jo todella rähjäinen. Doris oli aiemmin jutellut vanhempiensa kanssa siitä, että kun hän täyttäisi 12 vuotta hän voisi liittyä sosiaaliseen mediaan. Sosiaalisen median kautta hän voisi olla paremmin yhteydessä kavereihinsa.

Ehtona kuitenkin oli, ettei Doris saisi julkaista sinne mitään, ennen kuin äiti tai isä oli tarkistanut mitä Doris aikoi julkaista omalle käyttäjälleen. Tällä tavalla Doris pääsisi opettelemaan miten sosiaalista mediaa käytetään ja miten siellä pitäisi käyttäytyä.

Äiti koputtaa Doriksen huoneen oveen ja keskeyttää tämän haaveilut uudesta puhelimesta: "Doris monenko aikaan kaverisi on tulossa juhliisi? Mummo on tulossa kohta käymään myös!" Äiti kysyy innoissaan Dorikselta. Doriksen mielestä äiti vaikuttaa innokkaammalta, kuin hän itse. Dorista alkoi naurattaa: "Äiti olet ihan hassu! He tulevat viideltä, niin kuin sanoin jo noin tunti sitten."

Ovi kello soi ja äiti hypähtää juoksuun avaamaan oven.

"Doris, mummo saapui! Tule nyt tänne niin voidaan antaa sinulle lahjasi!"

Doris nousee pikaisesti ylös sängyltään ja rientää tervehtimään mummoaan. Koko perhe istuu olohuoneeseen ja he alkavat laulaa onnitelulaulua.

Doris huomaa miten äiti pitelee jotain selkänsä takana. Laulun lopetettua äiti ojentaa Dorikselle paketin. Paketti on pieni, mutta Doris alkaa aavistaa mitä paketin sisällä on. Hän avaa paketin nopeasti ja kuinkas ollakaan Doriksen toive toteutui. Hän hypähti ylös ja halasi kaikkia perheenjäseniään kiitokseksi.

Seuraavana päivänä Doris käy äitinsä kanssa läpi sääntöjä, miten sosiaalisessa mediassa tulisi käyttäytyä. Tärkeimmät säännöt ovat, että ketään ei saa kiusata eikä haukkua. Äiti kertoo Dorikselle myös, että ei pidä uskoa kaikkea mitä netissä näkee. Jos jokin hämmentää tai pelottaa, siitä voi ja pitää kertoa vanhemmille ja vielä tässä iässä mitään ei saa julkaista ilman vanhempien lupaa. Doris kertoo äidilleen suostuvansa näihin ehtoihin.

Doriksesta on mukavaa, kun hän voi nyt olla helpommin yhteyksissä kavereihinsa. Hän julkaisee käyttäjätillensä erilaisia tanssivideoita ja voimistelu harrastuksessa oppimiansa temppuja. Pian Doris saa yksityisviestin joltain tuntemattomalta ihmiseltä. Viestissä lukee: "Hei! Näin sun tanssivideon ja se oli mahtava!"

Doris ei heti vastaa mitään vaan siirtyy katsomaan, millainen käyttäjäsivu viestin lähettäjällä on. Kuvassa on nuoren aikuisen näköinen hymyilevä mies. Doriksen mielestä mies näyttää ihan kiltiltä. Doris on todella otettu, kun joku kehuu hänen videoitaan. Doris vastaa miehen viestiin: "Moi. Kiva, että tykkäsit. Oon harjoitellut paljon tanssimista."

"Oot siinä kyllä tosi taitava! Huomasin, että harrastat myös ilmeisesti voimistelua?" Mies kirjoittaa.

"Joo niin harrastan. Siksi tanssiminenkin on mulle aika helppoa." Doris kertoo viestissään ylpeänä. Tämän jälkeen mies kysyy jotain, mikä saa Doriksen hämmilleen:

"Oispa kiva nähdä lisää noita videoita. Voitko laittaa mulle niitä lisää?"

Eihän hän edes tunne miestä. Äiti ja isä on kuitenkin kieltänyt julkaisemasta mitään nettiin ilman lupaa. Kehut kuitenkin saavat Doriksessa aikaan hyvän mielen.

"En tunne sua ollenkaan." Doris huomauttaa miehelle.

"Ei se haittaa mitään. Tutustutaan? Mun nimi on Eero ja oon 21-vuotias." Mies vastaa Dorikselle ja Dorista alkaa mietityttämään miehen ikä: "Mä oon Doris ja oon 12-vuotias. Oot aika vanha."

"Ai haittaako se? Mua ei ainakaan haittaa sun ikä." Eero vastaa laittaen viestin perään sydänemojin.

"No ei se kai haittaa." Doris vastaa epäröiden.

"Hyvä ettei haittaa!" Eero vastaa ja lisää viestin perään sydänemojeita.

Dorista alkaa kaduttaa ja hävettää, kun vastasi tuntemattoman miehen viestiin. Hän päättää lopettaa keskustelun: "Mun pitää alkaa nyt nukkumaan. Öitä!"

Doris sulkee puhelimen ja vaihtaa yövaatteet päällensä. Doris tietää, että tuntemattomien aikuisten kanssa ei olisi hyvä jutella noin vain. Kehut kuitenkin sai Doriksen unohtamaan säännöt ja hän halusikin tutustua mieheen.

On viikonloppu aamu, kun Doris herää ja katsoo puhelintaan. Doris miettii edellisen illan keskustelua miehen kanssa ja tajuaa, että ehkä äiti ja isä suuttuu, jos saa tietää siitä. Doris menee olohuoneeseen: "Äiti minulla olisi asiaa..."

"Mikä hätänä kulta?" Äiti vastaa ja katsoo Dorista huolestuneena.

"Minua pelottaa, että suutut." Doris jatkaa.

"Mistä minä muka suuttuisin?" Äiti alkaa jo pahasti huolestua.

"Joku tuntematon mies laittoi minulle eilen viestiä ja minä vastasin hänelle." Doris saa sanottua ja luo katseensa maahan, koska häntä hävettää.

Äidin ilme muuttuu järkyttyneen näköiseksi. Doris on varma, että nyt äiti huutaisi hänelle.

"Saanko nähdä sen keskustelun?" Äiti kysyy ja ojentaa kättään, jotta Doris voisi antaa hänelle puhelimensa.

Doris huokaisee helpotuksesta, kun äiti ei kuulostakaan vihaiselta. Hän ojentaa puhelimen äidilleen ja äiti alkaa lukea keskustelua.

"Rakas eihän tämä ole sinun vikasi. Sinä olet vielä lapsi ja tuo on aikuisen mies. Aikuisen pitäisi ymmärtää, ettei lapsia voi tuolla tavalla lähestyä. Tuo mies on tehnyt ison virheen, kun laittoi sinulle viestiä. Ei tuntemattomat aikuiset saa pyytää lapsilta mitään videoita! Olen todella ylpeä sinusta, kun tulit kertomaan. Ei sinun Doris tarvitse tästä huolehtia. Me isän kanssa mietitään teemmekö miehestä rikosilmoituksen."

Pohdittavaa:

Oliko Dorikselle vaikea tunnistaa
hänelle vaarallinen henkilö?

Mitä Doris voisi oppia tästä?

Millaisia voisivat olla vaaranmerkit, jos
joku tuntematon laittaa viestiä netissä?

Mitä voit jakaa itsestäsi netissä
tuntemattomille?

Mitä ei tulisi jakaa netissä
tuntemattomille?

Tarina 9 - Turvallinen seurustelu

Doriksen ystävä Ilona on tulossa käymään Doriksen luona koulun jälkeen. Ilona on kertonut Dorikselle koulussa, että hänellä on Dorikselle jotain salaista kerrottavaa. Doriksen mahassa möyri jännityksen vuoksi. Mitä sellaista kerrottavaa Ilonalla olisi, mitä ei voisi kertoa hänelle koulussa?

"Et ikinä arvaa, kenet tapasin viikonloppuna!" Ilona hihkaisee.

"Mitä? Kenet sinä tapasit? Eihän mitään ole sattunut?" Doris kyselee huolissaan.

"Olimme Inkan kanssa perjantaina ulkona ja kävimme moikkaamassa Inkan isosiskoa. Inkan isosisko oli luokkalaistensa kanssa keskustassa ja me jäätiin sitten sinne yhdessä hengaillemaan. Siellä porukassa oli Santtu niminen jätkä. Hän oli ihana." Ilona selittää Dorikselle silmät säteillen.

"Ahaa. Ootteko te viikonlopun jälkeen nähneet? Missä se on koulussa?" Doris utelee.

"Ei olla vielä nähty, mutta loppuviikosta meen käymään sen kanssa elokuvissa. Se itse pyysi. En oo ikinä käynyt treffeillä ja se vähän jännittää." Ilonan poskia alkaa hieman punottaa kertoessaan Dorikselle treffeistä.

"Mut tuohan kuulostaa tosi kivalta!" Doris vastaa Ilonalle hieman jopa kateellisena.

"Niinpä! Me myös pussattiin viikonloppuna ja mulla lähti melkein jalat alta. Santtu on kyllä ihana ja se on kasi luokalla. Musta tuntuu, että me aletaan pian seurustella." Ilonan katse harhailee katon rajassa ja hän hymyilee hieman ujostuneen oloisesti.

Doris hieman hämmentyy Ilonan kertoessa Santun iän, mutta hän ei halua olla töykeän kuuloinen: "Okei. On kyllä tosi ihanaa, että oot löytänyt ihanan ihmisen. Mua vaan vähän huolestuttaa, miten teillä seurustelu tulee sujumaan, kun Santtu on vanhempi."

"En usko, että sillä on juurikaan vaikutusta." Ilona näyttää mietteliäältä ja jatkaa: "En oo tosin vanhemmille kertonut vielä mitään, koska kuitenkin suhde on niin alussa."

Doris hieman huolestuu Ilonan vastauksesta ja haluaa varoittaa Ilonaa: "Niin, ehkä kannattaa ihan rauhassa katsoa, mihin suuntaan teillä homma lähtee menemään. Kuitenkin kannattaa muistaa, että sun ei tarvitse tehdä sen Santun kanssa mitään, mitä et halua"

Ilona luo Dorikseen hieman hämmentyneen ja ärtyneen katseen ja sanoo tiukkaan sävyyn: "Mitä tuolla tarkoitat? Santtu on tosi mukava, ei se tekis mitään pahaa!"

"En sitä tarkoitakaan, ajattelin vain, että kuitenkin seurustelussa ei tarvitse tehdä mitään, mihin tuntuu, että ei ole valmis." Doris yrittää korjata Ilonan väärinkäsitystä.

"Joo joo. Ei sun Doris tarvitse huolehtia, osaan kyllä pitää itsestäni huolen!" Ilona pyöräyttää silmiään Dorikselle, jonka jälkeen naurahtaa Doriksen ylisuojelevaisuudelle.

Doris huomaa Ilonan olevan todella ihastunut Santtuun. Kuitenkin häntä vähän huolestuttaa ystävänsä puolesta. Doris ei ole koskaan itse vielä seurustellut, mutta hän on keskustellut siitä vanhempiensa ja koulun terveydenhoitajan kanssa. Aikuiset ovat hänelle kovasti painottaneet, että seurustelun tulee olla vapaaehtoista ja tuntua molemmista hyvältä. Doris on myös vähän kateellinen Ilonalle.

Pohdittavaa:

Mistä Doriksen huoli ystävänsä seurustelusta voisi johtua?

Millainen on hyvä seurustelusuhde?

Millainen on huono seurustelusuhde?

Mitä tulisi tehdä, jos jokin asia ei tunnu itsestä hyvältä?

Tarina 10 - Somekiusaaminen

Doris istuu puistossa odottamassa Stefania. He olivat sopineet, että Stefan tulee hänen kanssaan hengaillemaan ulos. Hän selailee puhelimestaan muiden postaamia kuvia ja videoita. Doriksen kanssa samalla luokalla oleva Miikkael tekee hauskoja videoita kaikista tuttavistaan.

Videoilla hän kertoo kavereistaan joitain omia mielipiteitään. Joku voisi sanoa, että videot ovat kiusaamista, mutta tähän mennessä Miikkael ei ole sanonut kenestäkään mitään sellaista, mikä olisi loukannut ketään. Doris odottaa innoissaan hänestä kertovaa videota, koska halusi tietää mitä muut ovat hänestä mieltä.

Doris menee Miikkaelin käyttäjän sivuille ja huomaa, että viimein Miikkael on ottanut Doriksen arvostelun kohteekseen. Video on Doriksen mielestä hauska. Videossa Miikkael kuvailee Dorista kaikkia auttavaksi poikatytöksi, jonka paras kaveri on poika nimeltä Stefan.

Seuraavana päivänä Doris huomaa jonkun tuntemattoman anonyymin käyttäjän tehneen Miikkaelin videon innoittamana Doriksesta pilakuvan. Pilakuvassa Doris näyttää pojalta ja kuvasta saa käsityksen, että Doris on ihastunut toiseen tyttöön. Kuvatekstinä kuvassa on varoitus Doriksen tykkäävän tytöistä.

Doris on järkyttynyt. Doris on aina tiennyt, että hänessä on jotain erilaista kuin muissa. Doris ei ole koskaan tykännyt samoista asioista kuin muut tytöt ja se on näkynyt aina Doriksen pukeutumisessa. Lisäksi hän muistaa olleensa nuorempana ihastunut opettajaharjoittelijaan. Kuitenkin tämä kuva varoitusteksteineen saa Doriksessa aikaan häpeän ja pelon tunteita.

"En ole koskaan tehnyt kellekään mitään pahaa. Kuka ihme tämän on tehnyt?" Doris mietti mielessään ja hänen silmistään vierähti kyynel.

Pian sen jälkeen, kun Doris oli huomannut pilakuvan, hänen puhelimensa soi. Stefan soittaa hänelle: "Hei Doris! Oletko jo nähnyt sinusta tehdyn pilakuvan?"

Doris on hetken vain hiljaa ja pidättelee kyyneliään, kunnes vastaa lyhyesti: "Oon."

Doris ei enää pysty pidättelemään kyyneliään ja alkaa niiskuttamaan niin, että Stefan kuulee sen.

"Doris mä oon todella pahoillani. Kuka sen on voinu tehdä? Lähetkö mun kans skeittipuistoon niin jutellaan?" Stefan kysyy, koska haluaa piristää parasta ystäväänsä.

"Joo voin mä lähtee. Mulla menee ehkä puolituntia"

Doris pyyhkii kynneleensä ja menee kertomaan äidilleen lähtevänsä Stefanin kanssa ulos. Äiti huikkaa Dorikselle heipat ja hän lähtee skeittilaudalla kohti puistoa.

Puistossa Stefan odottaa Dorista. Doris kurvaa laudallaan Stefanin vierelle ja moikkaa häntä. "Moi!"

"Meidän pitää keksiä mitä tehdään sille kuvalle. Musta tuntuu et tää kaikki on sen Miikkaelin videon syytä." Stefan alkaa selittää raivon vallassa Dorikselle niin, ettei kerkeä vastaamaan Doriksen tervehdykseen.

"En tiedä. Ei Miikkaelin video ollut mun mielestä kovinkaan paha. Mua vähän jännittää mennä maanantaina kouluun." Doris vastaa Stefanille hieman mietteliäänä.

"Meidän pitää selvittää kuka sen kuvan on tehnyt! Oon Doris aina sun tukena!"

Pohdittavaa:

Mitkä kaikki asiat voivat olla somekiusaamista?

Kenelle kiusaamisesta voi kertoa?

Onko Doriksen kiusaaminen Miikkaelin syytä vai jonkun muun?

Mitä Doriksen pitäisi tehdä hänen tilanteessaan?

Onko Dorista kohtaan tehty rikos?

Tarina 11 - Ehkäisy mietityttää

Doriksen ystävä Ilona on seurustellut Santun kanssa puoli vuotta. Ilona viettää paljon aikaa Santun perheen kotona. Ilona ja Santtu katselevat elokuvaa, joka tulee televisiosta. Elokuvan kohtauksessa pariskunta suutelee toisiaan ja Ilona tuntee hassua jännitystä kropassaan. Ilona vilkaisee Santtua, joka vastaa hänen katseeseen. Santtu tulee lähemmäs Ilonaa ja suutelee häntä. Se tuntuu Ilonasta hyvältä. He halailevat toisiaan ja katsovat elokuvan loppuun.

"Hei, mun täytyy mennä käymään vessassa. Voisin samalla tuoda keittiöstä jotain ruokaa." Santtu sanoo ja nousee sohvalta.

Ilona huomaa, että Santun taskusta tippui jotakin lattialle. Ilona poimii pienen kääreellisen pakkauksen. Samassa huoneeseen saapuu Santun äiti, Marjaana.

"Hei Ilona! Mitäs sulle kuuluu, kuinka koulussa menee?" Marjaana kysyy iloisesti.

Ilona hämmentyy ja sujauttaa äkkiä pakkauksen omaan taskuunsa: "Eipä tässä, ihan hyvää kuuluu."

"No sehän on mukava juttu. Meillä olisi kohta päivällinen valmiina, jäätkö syömään?" Marjaana kysyy Ilonalta.

"Mielelläni. Santtu taisikin juuri lähteä hakemaan ruokaa, mutta me voidaan tulla keittiöön syömään."

Ilona istuu perheen ruokapöytään mietteliäänä. Santtu ei tainnut huomata, että oli kadottanut jotakin.

Seuraavana päivänä koulussa Doris ja Ilona tekevät yhdessä esitelmää äidinkielen tunnille. Työskentelyn lomassa Ilona kuiskaa Dorikselle: "Luulen, että Santtu haluaisi tehdä mun kanssa jotain enemmän."

"Mitä tarkoitat?" Doris katsoi Ilonaa hämmentyneenä.

"Löysin eilen sen luolta kortsuja. Se tiputti ne vahingossa sohvalle." Ilona sanoo nolostuneena.

"Aijaa. Puhuitko Santun kanssa asiasta?" Doris kysyy Ilonalta, johon Ilona vastaa edelleen nolostuneena: "En, en osaa. Ja muutenkin itseäni vähän ahdistaa."

Doris näkee, että Ilonalla on vaikea olla. Doris yrittää rauhoitella Ilonaa, mutta se ei helpottanut hänen oloaan. Doris ei osaa kunnolla tässä tilanteessa neuvoa Ilonaa. Sitten Doris keksii: "Hei, mitä jos menisit käymään terkkarilla? Hän varmasti osaisi auttaa."

"En taida yksin uskaltaa. Tulisitko mun kanssa?" Ilona kysyy ja vaikuttaa jo hieman huojentuneelta.

"Tottakai tulen."

Doris ja Ilona kävelevät luokasta tunnin jälkeen käytävän päähän. He kävelevät sisään lasiovista, joiden takana ovat terveydenhoitajan vastaanotto sekä kuraattorin palvelut. Tytöt koputtavat terveydenhoitajan oveen ja jäävät odottamaan vuoroaan. Oven takaa kuuluu askeleet ja ovi aukeaa: "No hei vain! Tulkaa sisään." Terveydenhoitaja näyttää Dorikselle ja Ilonalle suuntaa huoneeseen. "Minun nimeni on Ninni. Keitäs te olette?"

Ilona ja Doris esittelevät itsensä. Terveydenhoitaja Ninni alkaa udella syytä heidän käynnilleen: "Mitäs teille kuuluu? Miten voin auttaa?"

"Mulla on sellainen tilanne, että oon seurustellut vanhemman pojan kanssa puoli vuotta. Meillä on kaikki mennyt tosi hyvin. Eilen löysin kuitenkin vahingossa häneltä kortsuja. En uskaltanut puhua asiasta hänelle." Ilona alkaa selittää Ninnille punastellen.

"Aivan. Haluatko kertoa mikä siinä asiassa sinua vaivaa?" Ninni kysyy Ilonalta lempeällä äänellä.

"En koe olevani valmis mihinkään muuhun, kuin halailuun ja pussaamiseen." Ilona vastaa katsellen ikkunasta ulos.

"Eikä ole tarvettakaan. Jokainen harrastaa seksiä silloin, kun siihen on valmis ja se tuntuu oikealta. Siihen voi mennä vielä monia vuosia. Itseään ei pidä pakottaa mihinkään, vaikka toinen olisikin valmiimpi ja halukas. Voimme kuitenkin yhdessä miettiä ennakkoon ehkäisyyn tarjolla olevia vaihtoehtoja, jos tahdot niin. Ei siitä haittakaan ole, vaikka ehkäisymenetelmät olisivat jo aiemmin tiedossa, sillä suojelet itseäsi ja kumppaniasi. Voisimme yhdessä myös miettiä, kuinka voisit puhua poikaystäväsi kanssa sinun tuntemuksistasi." Ninni hymyili Ilonalle rohkaisevasti. Ninnin sanat rohkaisevat Ilonaa ja hän tuntee olonsa jo paljon rennommaksi terveydenhoitajan vastaanotolla.

"No joo, se voisi kyllä olla. Ei olla hirveästi muuten ehkäisystä puhuttu, oikeastaan vaan ihmisen kehosta ja tunteista. Ja kyllä osaan sanoa ei, jos jotain en tahdo, mutta se tuntuu aika vaikealta." Ilona pohtii.

"Aivan. Haluatko jatkaa kanssani kahden kesken vai tahdotko, että ystäväsi jää tänne?" Ninni kysyy Ilonalta ja luo katseen Dorikseen.

Ilonakin siirtää katseensa Dorikseen ja hymyilee: "Kiitos tosi paljon, kun saatoit tänne. Luulen, että pärjään nyt itsekini."

Doris lähti vastaanotolta. Hänelle tuli todella hyvä mieli, kun pystyi auttamaan ystäväänsä vaikkei hän sanonutkaan mitään.

Pohdittavaa:

Kuinka sinä olisit toiminut Ilonan tilanteessa? Entä Doriksen?

Tulisiko Ilonan keskustella Santun kanssa tilanteesta?

Kenelle sinä voisit puhua seksiin ja ehkäisyyn liittyvistä asioista?

Loppusanat

Tahdomme kiittää Utran koulua ja koulun henkilökuntaa osallistumisesta oppaan suunnitteluun ja erityisesti Susanne Härmää sujuvasta yhteistyöstä. Tahdomme myös kiittää Karelia ammattikorkeakoulun lehtoreita opinnäytetyömme ohjaamisesta ja yhdessä ideoimisesta. Teidän kaikkien hyvien neuvojen ja toiveiden avulla olemme saaneet koottua tämän oppaan, joka tulee toimimaan myös meidän työvälineenämme tulevaisuuden työssämme.

Toivomme, että oppaamme lisää lukijan tietoisuutta ja innostusta käsitellä seksuaali- ja turvataitokasvatuksen teemoja lasten ja nuorten kanssa. Tietoisuuden lisääntyessä lukijalla on myös paremmat valmiudet kohdata lapsia ja nuoria ja käydä keskustelua teemojen pohjalta.

Me toivomme, että saatte ikimuistoisia hetkiä ja keskusteluja aikaiseksi tarinoiden ja päähenkilömme Doriksen avulla. Annamme Doriksen teidän huomaanne ja toivottavasti keksitte yhdessä lasten kanssa, miten hyvillä turvataidoilla Doris selviää arjen hankalissa tilanteissa.

Suuri kiitos sinulle lukija, joka hyödynnät opasta omassa kasvatustyössäsi ja kartutat omia tietojasi ja taitojasi!

Joensuussa 14.9.2022

LÄHTEET:

- Cacciatore, R. & Korteniemi-Poikela E. 2019. Rakkaus, ilo, rohkeus – seksuaalisuuden portaat. Helsinki: Minerva kustannus Oy.
- Hietämäki, J., Husso, M. & Arponen, T. 2020. Tyttöjen ja poikien väliset erot seksuaalisesta hyväksikäytöstä kertomisessa. Yhteiskuntapolitiikka 85 (2020): 5–6. 542–550.
- Korhonen, L., 2021. Kiusaaminen. <https://www terveyskirjasto.fi/pla00028> 21.3.2022.
- Loisto Settlementti. 2022. Sua varten somessa. <https://loistosetlementti.fi/sua-varten-somessa/> 21.3.2022.
- Maailman terveysjärjestön (WHO) Euroopan aluetoimisto ja BZgA. 2010. Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa. Suuntaviivat poliittisille päättäjille, opetus- ja terveydenhoitoalan viranomaisille ja asiantuntijoille. Helsinki: Valopaino Oy. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80220/039844e2-c540-4e81-834e-6f11e0218246.pdf?sequence=1&isAllowed=y> 21.3.2022.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2017. Kiusaaminen - mitä koulussa voidaan tehdä? <https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/kiusaaminen/kiusaaminen-mita-koulussa-voidaan-tehda/> 21.3.2022.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2018. Aikuinen, älä sano näin kiusatulle. <https://www.mll.fi/blogi/aikuinen-ala-sano-nain-kiusatulle/> 21.3.2022
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2021. Lapsi kertoo seksuaalisesta kaltoinkohtelusta. <https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/lapsi-kertoo-seksuaalisesta-kaltoinkohtelusta/> 21.3.2022.
- Oinonen, S. & Susineva, A. 2019. Seksuaalikasvattajan käsikirja. Helsinki: Hivpoint.
- Pelastakaa lapset ry. 2007. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja uudet viestintäteknologiat. Forssa: Forssan kirjapaino. http://frantic.s3.amazonaws.com/pelastakaalapset/2016/02/01155657/Kirja-2007_web.pdf 21.3.2022.
- Pelastakaa lapset ry. 2018. Lasten ja nuorten kokema seksuaalinen häirintä ja siihen liittyvä kiusaaminen digitaalisessa mediassa. https://pelastakaalapset.s3.eu-west-1.amazonaws.com/main/2018/08/31131602/Sexting_raportti_web-002.pdf 21.3.2022.
- Rikosuhripäivystys. 2019. Kiusaaminen. <https://www.riku.fi/rikoksen-uhrina/lapsi-ja-nuori-rikoksen-uhrina/kiusaaminen/> 21.3.2022
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2019. Väkivallaton lapsuus - Toimenpidesuunnitelma lapseen kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161899/STM_2019_27_J.pdf?sequence=4&isAllowed=y 21.3.2022.
- Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991. https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2 21.3.2022.